

आपुले मरण पाहिले म्या !

सुमित्राच्या शरीराची थोडी हालचाल झाली. तिने कुशीवर वळण्याचा प्रयत्न केला, पण जमले नाही. जवळच बसलेला संतोष तिच्या जवळ जाऊन तिच्या कानाशी तोंड नेऊन म्हणाला "सुमित्रा काही हवं का ? जागी झालीस का ?" सुमित्राने थोडी हालचाल केली. डोळे उघडुन संतोषकडे पाहिले आणि परत ग्लानीने तिचे डोळे मिटले. एक दिर्घ उसासा टाकून संतोष तिच्या केसावरुन हळूवारपणे हात फिरवीत राहीला. आज चार दिवस झाले, सुमित्रा कोमात होती. सर्व शरीरभर नव्या लावल्या होत्या. ऑक्सिजन, ब्लड, सलाईन, कॅथेटर यांनी तिचे शरीर जखडले होते. एखाद्या प्रेताप्रमाणे ती पढून होती. संतोषचा जीव उडून गेला होता. डॉ. शहांनी तर आशाच सोडली होती. देवाचे नाव घेण्यास सांगितले होते. संतोष चार दिवसात सुमित्रापासून हालला नव्हता. त्याच्या जीवाची सारखी घालमेल चालली होती. सुमित्राचे या आजारात काही बरे वाईट झाले तर ! मी कसा जगू ! मुले-सुना कोणाच्या असतात ? त्यांना आपल्या संसाराची ओढ असते. सुनबाई वेळच्या-वेळी चहा, खायला देईल, यात शंका नाही. पण त्यात प्रेमापेक्षा कर्तव्याचीच भावना जास्त असते. सुमित्रासारखी ती आपल्या आवडी-निवडी थोऱ्याच जपणार आहे ! तेवढ्यात सुनबाई-शीला आणि सुहास जेवणाचा डबा घेऊन आले.

सुहास म्हणाला-

"पण्या, कसं आहे आईचं ? शुद्धीवर आली का ? "

"नाही रे, सकाळी थोडीशी हालचाल केली, डोळे उघडले आणि परत ग्लानी आली तिला."

संतोषचे डोळे उत्तर देताना भरु न आले होते. आवाज सद्गदित झाला होता.

"पण्या, घाबरु नका. मम्मीला काही होणार नाही. डॉ. शहा चांगले तज्ज आहेत. चांगल्यात चांगली ट्रीटमेंट चालू आहे." सुहास म्हणाला.

"बेटा, मला भिती वाटते रे, ती अशी कोमातच गेली तर !" संतोष निराशेने म्हणाला.

"नाही पण्या, असा विचार देखील मनात आणू नका. आम्ही तुमचेच आहोत ना !" शीला समजूत घालू लागली.

"पण्या, अन्न गरम आहे तोवर दोन घास खाऊन घ्या," सुहास प्लेट काढून वाढून देत म्हणाला.

त्याने बळजबरीने पण्यांना थोडे खाऊ घातले. शीला थांबली. सुहास दुकानात निघून गेला.

गेले सहा महीने सुमित्राच्या पोटात असंख्य वेदना होत होत्या. सुरवातीला थोडे दुर्लक्षच झाले. दुखलं की एखादी गोळी घ्यायची आणि कामाला लागायचे, असे चालले होते. नंतर नंतर वेदनांची तीव्रता वाढली तेव्हा डॉ. शहांना दाखविले. त्या नगरच्या प्रसिद्ध गायनेंकॉलॉजिस्ट होत्या. त्यांनी तपासून तिच्या गर्भाशयात गाठ झाली आहे असे सांगितले. त्याला ओळरीयन सिर्स्ट म्हणतात, हे तेव्हा संतोषला कळले. त्यांनी ऑपरेशन करावे लागेल असा सल्ला दिला. ऑपरेशन करायचे ठरले. डॉ. शहांच्या नर्सिंग होम मध्ये तिला ॲडमिट केले. डॉ. दोशी या मेडीसिनच्या डॉक्टरांचाही त्यांनी सल्ला घेतला. रक्त, लघवी, इ.सी.जी. सर्व काढून झाले. बाकी रिपोर्ट्स् नॉर्मल होते. पण इ. सी.जी. नॉर्मल नव्हता. सुमित्राला केहातरी माईल्ड हार्ट अटॅक येऊन गेला असावा असे त्यांचे मत होते. म्हणून इ.सी.जी. नॉर्मल आल्या शिवाय सुमित्राचे ऑपरेशन करु नये असे मत होते. रोज दोघांचा विचार विनिमय चालू होता. आठ दिवस अशाच संभ्रमात गेले.

एकेदिवशी संतोष म्हणाला, "आज मी जरा दुकानाकडे जाऊन येतो. मी असल्यावर माल आणायला सुहासला बाहेर जाता येईल".

"मला आता बरे आहे. नर्सला लक्ष ठेवायला सांगा आणि तुम्हीजाऊन या. पण लवकर या" सुमित्राने परवानगी दिली. संतोष निघून गेला. सुमित्रा खोलीच्या बाहेर फेया मारु लागली. थोडे फिरल्यावर थकल्यासारखे वाटले म्हणून ती बेडवर येऊन पडली. तिला अस्वस्थ वाटत होते. पोट फुगतय असं वाटत होतं. वेदनाही सुरु झाल्या होत्या. तिने उशाकडची बेल दाबली. नर्स आत आल्यावर तिने पोटात दुखतयं म्हणून सांगितल्यावर नेहमीचे इंजेक्शन देऊन नर्स निघून गेली. नेहमी इंजेक्शन घेतले कि, सुमित्रेला रीलिफ वाटे व ती झोपून जाई. पण आज तिच्या वेदना थांबत नव्हत्या कि, झोपही येत नव्हती. पोटात मात्र विचित्र संवेदना होत होत्या. पोट फुटेल असे वाटत होते. वेदनांची तीव्रता वाढतच होती. डॉ. शहा दुसरीकडे व्हिजीटला गेल्या होत्या. तिने परत बेल वाजविली. नर्स आली. डॉक्टर आल्याशिवाय ती काहीच करु शकत नव्हती. सुमित्रा अक्षरशः तळ्मत होती.

संध्याकाळी संतोष आला तर सुमित्रा वेदनेने तडफडत असलेली पाहून त्यालाही आश्चर्य वाटले. आता तर ही चांगली होती. एकाएकी काय झाले, असा विचार करीत तो डॉक्टरांची चौकशी करण्यासाठी बाहेर गेला. डॉक्टरांनी नर्सला काही इन्स्ट्रक्शन्स दिल्या नव्हत्या. एकाएकी

एवढा त्रास वाढेल याची त्यांना काय कल्पना ! व्हिजिट आटपून त्या परस्पर डिनरला जाणार होत्या. त्यांना यायला रात्री बारा तरी सहज होणार होते. निराश होऊन संतोष खोलीत आला. सुमित्राजवळ बसला. पोटावर हात फिरवण्याचा प्रयत्न केला. पण तिच्या पोटाला हाताचा स्पर्श देखील सहन होत नव्हता. ती वेदनांच्या श्रमाने घामेघूम झाली होती. संतोषने तिचा घाम पुसला. केसावरू न हात फिरवीत तो तेथेच बसला. तो अगदी आगतिक झाला होता. त्याच्या डोळ्यासमोर त्याची प्रिय पत्नी प्राणांतिक वेदनांनी तळमळत होती आणि पाहण्याखेरीज तो काहीच करू शकत नव्हता. त्याने पुन्हा नर्सला बोलावून इंजेक्शन द्यायला सांगितले, पण ती डॉक्टरांच्या आळ औशिवाय देण्यास तयार नव्हती. तिचाही नाईलाज होता. रात्रभर सुमित्राची तडफड पाहत तो तिच्या जवळ बसून होता. सुहासने आणलेला जेवणाचा डबा खाण्याची देखील त्याला इच्छा झाली नाही. "अगं आई गं ss, अरे देवा रे ss" असं सारखं ती ओरडत होती. अर्धवट ग्लानी, अर्धवट झापड आणि वेदना यामुळे तिचा चेहरा पिवळाधमक दिसत होता. संतोषच्या मनात विचारांचा कल्लोळ चालू होता. उद्या तरी हीचे ऑपरेशन करणार का ? पुन्हा इ.सी.जी. चे निमित्त सांगणार ! तिच्या वेदना आता मलाच सहन होत नाहीत. उजाडापर्यंत तो कसाबसा थांबला. उजाडताच तो स्वतः डॉक्टरांच्या घरी गेला. आणि सुमित्राला पाहून जाण्याची विनंती केली.

थोड्यावेळाने डॉ. शहा आल्या. सुमित्राची अवस्था पाहून त्या घाबरल्या. त्यांनी डॉ. दोशीना बोलावून घेतले. तेही आले. दोघांनी चर्चा केली. संतोषच्या ध्यानात काही आले नाही. पण काहीतरी गंभीर प्रकार आहे हे त्याला कळाले.

"काय झालं डॉक्टर? काही सिरियस तर नाही ना?" त्याने विचारले. "तसं काही नाही. आता ताबडतोब यांना ऑपरेशन थेटरमध्ये हालवायचे आहे. इमर्जन्सी ऑपरेशन करावे लागणार आहे," डॉ. शहा म्हणाले आणि निघून गेले. नर्स रुममध्ये येऊन सुमित्राला तयार करू लागली. त्यावेळी सुमित्रा ग्लानीतच होती. तिच्या नजरेसमोरुन अनेक प्रसंग सरकत होते. तिचं बालपण, मैत्रीणी, लग्न आणि बरीच काही काही दृश्यं. एवढंच नव्हे तर तीने आपली प्रेतयात्राही पाहिली. तिचे कलेवर तिरडीवर होते. समोर संतोष रडत होता. मागे बरेच लोक चालले होते. अशी भयाण दृश्यं त्या भीषण वेदनांमुळे दिसत होती.

इकडे सुहासचा गोधळ, धावपळ चालली होती. घरी निरोप द्यायला हवा होता. मुलगी सीमा कोपरगावला डॉक्टर होती. ते पती-पत्नी सिव्हील हॉस्पीटलमध्ये सर्व्हीसला होते. काय

करावं, कसं करावं, कसा निरोप पाठवावा याचा त्याला विचार पडला होता. एवढ्यात त्याला रिक्षावाला दिसला. जवळ जाऊन बघितलं तर तो ओळखीचा निघाला. त्याने रिक्षावाळ्याला पैसे आणि चिंडी देऊन घरी निरोप द्यायला सांगितला. रुमजवळ आला तर दार बंद होते. परत बाहेर आला, तर त्याच्या कॉलेजमधले एक प्रोफेसर आपल्या नातलगाला भेटून परत जात होते. त्याने त्यांना सर्व परिस्थिती सांगून सीमाला तयार करण्याची विनंती केली. तारेचा मजकूर व पत्ता लिहून दिला. पैसे दिले आणि परत तो खोलीकडे आला. सुमित्राला स्ट्रेचरवर झोपवून थिएटरकडे नेत होते. तोही तिकडेच निघाला. पेशंटला आत नेले. संतोष बाहेर बाकावर बसून सुमित्राला बाहेर आणण्याची वाट पाहू लागला. दोन तास झाले, तीन तास झाले. काही कळेना. नर्सेसची व हाऊसमनची धावपळ चालू होती. विचारले तर कोणीच काही सांगेना.

"अहो, एवढा वेळ का लागला ऑपरेशनला ? डॉ. शहातर म्हणत होत्या, अर्धा तासात ऑपरेशन होईल," त्याने एका नर्सला थांबवून विचारले.

"लागतो कधी कधी वेळ," तिने सांगण्याचे टाळले. संतोषच्या हातात वाट पाहण्याशिवाय काहीच नव्हते.

चार तासानंतर सुमित्राला स्ट्रेचरवर बाहेर आणण्यात आले. तिच्या एका हातात सलाईन व दुस-या हाताला ब्लड लावले होते. कॅथेटरही होते. रुममध्ये आणून झोपवले तर तिला श्वासच घेता येईना. परत धावाधाव. ऑक्सिजन लावले. एक्स-रे मशीन आणले. छातीचा एक्स-रे काढला. ही सर्व धावपळ कशासाठी ? सातोषला काहीच कळेना. सुमित्रा जवळ येऊन त्याने तिच्या कपाळावर हार ठेवला, तर तिला प्रचंड घाम येत होता. घाम पुसून पुसून तो हैरान झाला. या वेळेपर्यंत शीला-सुहासही आले होते. सर्व डॉक्टर अजून रुममध्ये होते. सर्वांचे चेहरे गंभीर होते. त्यांची आपसत चर्चा चालू होती. पण ती मेडीकल टर्मिनालॉजी त्याला समजत नव्हती. सुमित्रा कोमामध्ये आहे, एवढेच त्याला कळले.

"डॉक्टर तिला काय झाले ? ऑपरेशन चांगले झाले ना ?" त्याने डॉक्टर शहांना विचारले.

"ऑपरेशन व्यवस्थित झाले, पण त्यांची कंडिशन सिरियस आहे. तुम्ही देवाची प्रार्थना करा. तुमच्या प्रार्थनेला यश येऊ दे," असे म्हणून डॉक्टर बाहेर गेल्या.

संतोषने रात्रीपासून काहीच घेतले नव्हते. रात्री त्याची जेवणावर इच्छाच नव्हती. सकाळी सुमित्राच्या गडबडीत त्याला चहाची देखील आठवण नव्हती . सुहासने चहा मागवून त्याला बळेच प्यायला लावला. पण सुमित्रा आता जगणार नाही, असेच त्याला वाटत होते. उतार वयात आपल्याला एकट्याने आयुष्य घालवावे लागणार या कल्पनेनं तो व्याकूळ झाला. सुमित्राची वेगवेगळी रुपे त्याच्या नजरेसमोर दिसु लागली. त्याला उशीर झाला तर रागावणारी, हट्ठ करणारी, त्याची आवड जपण्यासाठी धडपडणारी , सुहासच्या आजारात जागरणाने थकलेली, माहेरी जाताना त्याच्यासाठी फराळाचे डब्बे भरून ठेवणारी, अशी अनेक रुपे त्याला दिसत होती. तिच्या जीवावर मुलांना सोडून आपण रात्रिंदिवस कॉलेजच्या कामात गुंतून पडलो तरी न रागवता ती मुलांचे आजार, हट्ठ सर्व निस्तरत होती. आपल्याला घरात काही लक्ष द्यावे लागत नव्हते. या सर्व गोष्टी त्याला सारख्या आठवत होत्या. आणि त्याचे डोळे भरून येत होते. मनातून तो हादरला होता. सारखा णमोकार मंत्राचा जप करत होता. सुमित्रा लवकर कोमातून बाहेर येऊ दे म्हणून देवाची प्रार्थना करीत होता.

रात्री उशीरा सीमा आणि सुबोध आले. मम्मीची अवस्था पाहून सीमा तर रद्दूच लागली. सुबोध तिला समजावीत म्हणाला-

"सीमा, वेडी आहेस का तू ? पप्पांची अवस्था बघतेस ना तू ! त्यांना धीर द्यायचा सोडून तूच रडतेस."

संतोषने त्यांना सर्व हकीकत सांगितली. सुबोध सर्जन होता. त्याच्या लक्षात आले की, बहुतेक रात्रीच ओव्हरियन सिस्ट बर्स्ट झाल्यामुळेच मम्मीना एवढा त्रास झाला असावा. आणि ऑपरेशन टेबलावरच काहीतरी कॉम्प्लिकेशन झाले असावे. सीमाने पप्पांना घरी जाऊन इगोपण्यास सांगितले.

"तुम्ही घरी जा. प्रवासाने दमला आहात. तार पाहून तुम्ही टेंशन मध्येच असाल. जेवण करा. झोपून ताजेतवाने होऊन सकाळी या." त्याने बळजबरीने त्या दोघांना घरी पाठवले. तो स्वतः मात्र रात्रभर जागाच राहीला. सुमित्राला रात्रीतुन काही झाले, तर आपल्याला काहीर कळणार नाही. म्हणून जिढीने तो जागा राहीला. सकाळी सीमा, सुबोध, सुहास सर्वजण आले. सुबोध डॉ. शहांच्या केबीनमध्ये गेला. त्याने डॉक्टर कडून सर्व हकीकत समजून घेतली. त्याचा तर्कखरा ठरला होता. सिस्ट रात्रीच बर्स्ट होऊन त्यातील द्रव सर्वत्र पसरला होता.त्यामुळे

ऑपरेशन करणे जिकीरीचे झाले होते. त्यातच टेबलावर माईल्ड हार्ट अटॅक आला होता. पल्स बंद पडली होती. हार्टबीट्स् थांबल्यामुळे धावपळ करावी लागत होती आणि ॲनेस्थेशियाची नम्बी घालताना लंगजना धक्का लागला. त्यामुळे श्वासोच्छवासाला अडथळा येत होता. न्युमोनिया होण्याचीही शक्यताहोती.

हे सर्व ऐकल्यानंतर संतोषचे तर हातपायच गळाटले, त्याचा धीर खचला. त्याची समजूत घालत सुबोध म्हणाला-

"पप्पा, आता मेडीकल सायन्स एवढे प्रगत झाले आहे की घाबरण्याचे काहीच कारण नाही. येथेही डॉक्टर चांगले आहेत. तसेच काही वाटले तर आपण पुण्याला शिफ्ट करू." दुसऱ्या दिवशी सीमाला ठेवून सुबोध निघून गेला. सीमा राहिल्याने संतोषला थोडा धीर आला. ती दिवसभर हॉस्पिटलमध्ये राही. रात्री सुहास बरोबर घरी जाई. तिने आग्रह करून देखील संतोष सुमित्रालासोडुन घरी गेला नाही आणि आज सुमित्राने थोड्यावेळासाठी का होईना डोळे उघडले होते. संतोषला आशा वाटली. संध्याकाळ पर्यंत सुमित्रा चांगली शुद्धीवर आली. डॉ. शाहा राऊऱ्डला आल्यावर सुमित्राला म्हणाल्या-

"काय बरं आहे ना? तुम्ही तर आम्हाला घाबरू नच सोडलं होतं. संतोष, यांची बरीच काळजी घ्यावी लागेल. आता धोका टळला आहे. अजून एक आठवडा तर हॉस्पिटलमध्येच अंडर ऑब्झर्वेशन राहू द्या."

"तुम्ही म्हणाल तिक्केदिवस ठेवू. पण तिला खडखडीत बरी होऊ द्या," संतोषने हसतच म्हटले. चार-पाच दिवसानंतर त्याच्या चेह-यावर स्मित उमटले.